

Omaishoitajat ja Läheiset - Liitto ry
***Tausta-aineistoa omaishoidosta paikallisyhdistyksille
ja puolueiden ehdokkaille kunnallisvaaleihin***

- kunnallisvaalit 26.10.2008
- ennakkoäänestys kotimaassa 15-21.10.2008
- ennakkoäänestys ulkomailla 15-18.10.2008
- ehdokasasettelu vahvistetaan 25.9.2008
- ehdokashakemukset jätettävä viim. 16.9.2008 klo 16

**OMASHOITAJAT JA LÄHEISET-LIITTO RY
EI JÄRJESTÖNÄ TUE MITÄÄN YKSITTÄISTÄ
PUOLUETTA, RYHMITTYMÄÄ TAI EHDOKASTA**

Omaishoitajat ja Läheiset –Liitto ry

Närståendevårdare och Vänner –Förbundet rf

Liiton tarkoitus:

Toimia omaishoitajien sekä vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden aseman parantamiseksi ja tukemiseksi sekä kehittää omaishoitajien sekä vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden palveluita ja tukitoimia

Toimiva liitto:

- Omaishoitajien etujen valvonta ja vaikuttamistoiminta
- Ohjaus ja neuvonta omaishoidon kysymyksissä
- Kuntoutus ja lomatoiminta
- Tiedotus ja koulutus
- Kehittämishankkeet
- Vertaistuki ja yhdistystoiminta
- Julkaisutoiminta, mm.
 - Lähellä –lehti neljä kertaa vuodessa
 - Oppaita, kirjoja, av-materiaalia

Aineisto sisältää

- taustatietoa
- ohjeita toimijoille vaalitapahtumiin
- yleistä omaishoidosta
- omaishoidon tuki
- huomioita omaishoitolain toteutumisesta
- omaishoidossa vireillä
- hyvä ja laadukas omaishoitajan tukeminen
- 10 teesiä omaishoidosta

Tiesitkö, että

- yli 60% kuntalaisista kokee vaikutusvaltansa liian vähäiseksi (hukkuuko omaishoitajan ääni ?)
- yli 60% kuntalaisista on kiinnostunut kotikuntansa päätöksenteosta ja politiikasta (myös omaishoitajat !)
- vain 27% kuntalaisista on sitä mieltä, että puolueet tuovat uusia ideoita kunnan toimintaan tai kehittävät sitä (omaishoidon laadukkaaseen toteuttamiseen tarvitaan uusia ideoita !)

Ohjeita

- liiton paikallisyhdistykset voivat järjestää vaalitilaisuuksia esim. paneeleja joko yksin tai yhteistyössä muiden tahojen kanssa
- tilaisuuksien teema voi olla pelkästään omaishoito tai siihen voidaan kytkeä esim. vanhus- ja vammaisasiat, kuntayhteistyö yms.
- tilaisuudet kannattaa valmistella huolella etukäteen ja kutsua mukaan mahdollisimman monen puolueen edustajia, julkisuutta kannattaa käyttää hyväksi
- koska kyseessä on kunnallisvaalit, tulee pitäytyä keskustelussa kuntatason ongelmassa
- oheinen materiaali antaa tietoa valtakunnallisesta tilanteesta ja siihen on hyvä liittää tietoa omasta kunnasta

Apukysymyksiä vaalitulaisuuden puheenjohtajalle esitettäväksi ehdokkaille

- miten omaishoito on huomioitu kunnan palvelustrategiassa
- mitä pitäisi uudistaa, jotta omaishoitajia tuettaisiin riittävästi
- miten tilapäishoito on tai tulisi olla järjestetty kunnassamme
- toteutuuko laki omaishoidon tuesta
- miten voimme auttaa niitä omaishoitajia, jotka eivät saa omaishoidon tukea
- miten toimin omaishoitajien hyväksi, jos minut valitaan kuntapäättäjäksi
- miten sitoudun lupauksiani koskevaan seurantaan

Kuka on omaishoitaja?

Omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta perheenjäsenestään tai muusta läheisestään, joka sairaudesta, vammaisuudesta tai muusta erityisestä hoivan tarpeesta johtuen ei selviydy arjestaan omatoimisesti

- Suomen omaishoidon verkosto -

Omaishoitajien määrä

- Omaistaan auttaa yli miljoona suomalaista, joista
 - pääasiallisia auttajia noin 300 000
 - » henkilökohtaisissa toimissa läheistään auttaa päivittäin n.60 000 ja vähintään kerran viikossa n. 100 000 henkilöä
 - » sairaanhoidollisissa toimenpiteissä läheistään auttaa päivittäin n. 30 000 ja vähintään kerran viikossa n. 60 000 henkilöä

lähde: Suomalainen hyvinvointi /Stakes

Auttajia arjessa

- Avo- tai aviopuolisoa auttaa noin 42 000
- vanhempiaan auttaa noin 591 000
- lapsiaan auttaa noin 62 000
- muuta läheistään auttaa 480 000
- yhteensä auttajia siis noin 1 174 000

lähde: Suomalainen hyvinvointi /Stakes

Omaishoito - kasvava haaste

- laitoshoidon määrä vähenee
- tavoite; 3 % yli 75 –vuotiaista laitoshoidossa
- omaishoidossa yhä enemmän
- kunnat käyttävät omaishoidon tukeen nyt noin 95 miljoonaa euroa
- jos kaikki tarpeen perusteella oikeutetut saisivat tukea, kustannukset olisivat noin 300 miljoonaa euroa
- laitoshoidossa kustannukset 1,2 miljardia euroa (arvio)

Omaishoito ja työelämä 1

- työssäkäyvistä 25 – 64- vuotiaista suomalaisista n. 250 000 henkilöä huolehtii vähintään viikoittain työn ulkopuolella toisesta henkilöstä, joka tarvitsee apua korkean iän, sairauden tai vamman vuoksi (Piirainen & al. 2003); omaishoidon tarve kasvaa entisestään väestön ikääntyessä
- haasteena on työn ja omaishoidon arjen haasteiden yhteensovittaminen sekä oma jaksaminen
- työ on usein taloudellinen välttämättömyys, ja työssä käydään hyvinkin vaativien omaishoitotilanteiden rinnalla
- työ monelle tärkeä omaa itsenäisyyttä ja jaksamista edistävä tekijä, eikä siitä haluta luopua
- työssäkäyvät omaishoitajat antavat yhteiskunnalle kaksinkertaisen panoksen, joten heidän tukemiseensa kannattaa panostaa: esim. Englannissa jopa yksi viidestä työssäkäyvästä omaishoitajasta jättänyt työpaikkansa omaishoidon takia: tarve tukea työhön palaamista omaishoidon jälkeen
- työpaikoilla, julkisen sektorin työpaikat mukaan lukien, ei olla aina tietoisia henkilöstön omaishoitotilanteista

Omaishoito ja työelämä 2

Kunnallisessa päätöksenteossa tulisi nykyistä paremmin huomioida työelämän ja omaishoidon yhteensovittamisen ongelmakohdat ja panostaa työssäkäyvien omaishoitajien tukemiseen ja uupumista ennaltaehkäiseviin toimiin:

1. Omaishoidossa tulevia ennakoimattomia, äkillisiä tilanteita varten tarvitaan toimivia ja luotettavia **tilapäishoitajärjestelmiä**.
2. Työssäkäyvien omaishoitajien oikeutta ja mahdollisuuksia saada **omaishoitolomaa** tulee parantaa.
3. Pätevän ja oikea-aikaisen **tiedon välittämistä** erilaisista tukimuodoista, mahdollisuuksista ja palveluista työssäkäyville omaishoitajille (mm. palveluohjauksen muodossa) tulisi tehostaa.
4. Kiinnittää huomioita kuntasektorilla työskenteleviin työssäkäyviin omaishoitajiin ja heidän tukemiseensa mm. mahdollistamalla erilaisten työn ja työajan joustojen käyttämisen (esim. osa-aikatyö, osa-aikaeläke, vuorotteluvapaa, liukuva työaika, säästövapaat, poissaolo pakottavasta perhesyystä jne.)

Lisätietoa: www.omaishoitajat.fi/voimapolku

Omaishoitolaki

Lain tarkoituksena on

edistää hoidettavan edun mukaisen omaishoidon toteuttamista turvaamalla riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä hoidon jatkuvuus ja omaishoitajan työn tukeminen.

Omaishoidon tuki

- **hoitopalkkio** omaishoitajalle
- **palvelut** hoidettavalle
- **vapaapäivät** omaishoitajalle
- **omaishoitoa tukevat palvelut**

Tuen myöntämisedellytykset

- henkilö tarvitsee **kotioloissa** hoitoa / huolenpitoa sairaudestaan tai vammastaan johtuen
- omainen tai muu läheinen on **valmis toimimaan** omaishoitajana
- **hoitajan terveys ja toimintakyky** vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia
 - fyysinen ja psyykinen terveydentila
 - toimintakyky ja voimavarat
 - sosiaaliset verkostot
- omaishoito (ja muut palvelut) ovat riittäviä turvaamaan **hoidettavan hyvinvoinnin**
- **koti** on hoitamiseen **soveltuva**
- tuen myöntäminen on **hoidettavan edun mukaista**

Omaishoidon tuki

- tukea saa poikkileikkauksena n. 22.000 (30.000 sopimusta)
- raskaimmista hoitotilanteista puolet vailla tukea
- puolet tuensaajista puolisoaan hoitavia
- viidennes hoidettavien vanhempia
- viidennes hoidettavien lapsia
- kolmasosa hoidettavista ikäryhmässä 75-84 v
- hoitajista n. puolet eläkkeellä
- tukea saavista 10.600 olisi ollut laitoshoidossa ilman omaishoitajaa,
- keskimääräinen omaishoidon tuki 416 €/kk
- raskaan siirtymävaiheen tukea saanut v. 2006 vain >100
- tukiin käytetty kunnissa n. 85 milj. euroa

lähde: STM selvityksiä 2007:28

Mielipiteitä omaishoitolain toteutumisesta (täysin tai jokseenkin samaa mieltä)

Kuntapäätäjät tuntevat omaishoidon tarpeet

- kunnat 46% (täysin eri mieltä 20%)
- yhdistykset 9% (täysin eri mieltä 63%)

Kuntien resurssit omaishoidon tukemiseen ovat riittävät

- kunnat 18%
- yhdistykset 2%

Uusi laki ottaa hyvin huomioon erilaiset omaishoitotilanteet

- kunnat 52% (eri mieltä 37%)
- yhdistykset 35% (eri mieltä 61%)

lähde: "Hoitaahan ne joka tapauksessa"
– Selvitys omaishoidon tilanteesta 2006

Huomioita

- omaishoidon tuen asema kunnissa on edelleen epävakaa ja selkiytymätön
- järjestelmää käytetään kuitenkin korvaamaan laitoshoidoa
- kuntien resurssit riittämättömiä omaishoitajien tukemiseen
- omaishoidon arvostus näkyy huonosti päätöksenteon tasolla, omaishoidon tuen ratkaisut eivät tue omaishoitajia
- kuntien resurssit riittämättömiä omaishoitajien tukemiseen
- omaishoidon arvostus näkyy huonosti päätöksenteon tasolla, omaishoidon tuen ratkaisut eivät tue omaishoitajia
- työssäkäyvien omaishoitajien ja vammaista lasta / nuorta hoitavien osalta kriteerit tiukentuneet entisestään
- hoitajan terveydentilan ja soveltuvuuden vuoksi iäkkäät huonokuntoiset hoitajat voivat pudota kaiken tuen piiristä

jatkuu...

- omaishoitajien vapaapäivät jäävät käyttämättä soveltuvan hoitopaikan puuttuessa, yhdeksän euron palvelumaksu ei ole parantanut tilannetta
- yksityistä hoivapalvelua ei ole saatavilla omaishoitajien tueksi taajamien ulkopuolella
- kunnat eivät tunne järjestöjen mahdollisuuksia
- laki omaishoidon tuesta on vasta alku omaishoidon tuen kokonaisuudistukselle
- omaishoidon tuen hoitopalkkion rahoitus tulee siirtää Kansaneläkelaitoksen maksettavaksi
- uudistus tulee toteuttaa selvityshenkilön v. 2004 tekemien ehdotusten mukaisesti

Tavoitteena hyvän ja laadukkaan palvelukokonaisuuden kehittäminen

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää...

1. Tietoa siitä, mikä on hyvää ja laadukasta
2. Yhteistä näkemystä ja tahtoa toimia
3. Sopivia työvälineitä ja riittävästi resursseja

Lisätietoa laadusta, työvälineistä ja toimintatavoista:

www.omaishoitajat.fi/hyvajalaadukas tai
www.hyvajalaadukas.fi

Laatukäsikirja (Hyvä omaishoitajan tukeminen)

julkaisija: Omaishoitajat ja Läheiset - Liitto ry

Miten vakiinnuttaa omaishoidon asema kuntien palvelujärjestelmissä?

Viisas kunta...

- tekee omaishoidon tukemiselle strategiset linjaukset
- sisällyttää nämä kunnan vanhus- ja vammaispoliittisiin strategioihin
- kytkee strategian kunnan talousarvioon ja suunnitelmaan, joissa osoitetaan voimavarat omaishoidon tukemiseen

Omaishoidossa vireillä olevia asioita

- hallitusohjelmassa hoitovapaa (aloitteita)
 - lyhytaikainen
 - pitkäaikainen
- SATA - komitean työ (hallitusohjelmassa)
 - hoitotukien + kotitalousvähennyksen yhteensovitus
- vähennykset verotuksessa (kirjallinen kysymys eduskunta)
- omaishoidon tuki etuoikeutetuksi tuloksi (liiton vaatimus!)
- tuen siirto Kelalle (liiton vaatimus!)
- yhtenäiset arviointikriteeristöt (työryhmä O&L)
- ym.

10 teesiä omaishoidosta

(Omaishoitajat ja Läheiset - Liitto ry 2004)

1. Omaishoidolle on annettava sille kuuluva arvo

Yhteiskunnan on estettävä omaishoitajien syrjäytyminen.

- On tunnustettava, että Suomi ei selviydy ilman omaishoitoa.
- Omaishoito ei saa olla pelkästään laitoshoidon vaihtoehto.
- Omaishoitajia on kohdeltava tasa-arvoisesti.

2. Omaishoitotilanteet on tunnistettava

Viranomaisten on oltava herkkiä havaitsemaan omaishoidon rajat ja mahdollisuudet.

- Heti kun hoitosuhde on syntynyt, viranomaisten on tarjottava omaishoitoa tukevia palveluja.
- Kaikkia omaishoitosuhteita varten on tehtävä yksilöllinen hoito- ja palvelusuunnitelma.
- Kun omaishoito käy hoitajalle ylivoimaiseksi, on hoidettavalle järjestettävä hoitopaikka.

10 teesiä omaishoidosta

(Omaishoitajat ja Läheiset - Liitto ry 2004)

3. Jokaiseen omaishoitosuhteeseen on kohdistettava oikeanlaista tukea

Tuen ja palvelujen määrää on kasvatettava hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan.

- Työssäkävien omaishoitajien hoitoa tarvitseville läheisille on tarjottava riittävästi päivähoidon vaihtoehtoja.
- Erityistä hoivaa ja huolenpitoa tarvitsevan lapsen vanhempia on kohdeltava omaishoitajina.
- Iäkkäiden puolisoitten erityistarpeet on otettava huomioon.

4. Omaishoito on osa kotihoidon kokonaisuutta

Hoito- ja palvelusuunnitelmaa on säännöllisin välein tarkistettava.

- Omaishoidon onnistumiseksi on annettava riittävästi apuvälineitä ja hoitotarvikkeita.
- Kotiin on järjestettävä kotihoitoa tukevia palveluja.
- Kuntien on varauduttava lyhyt- ja pitkäaikaishoidon antamiseen hoidettavalle.

10 teesiä omaishoidosta

(Omaishoitajat ja Läheiset - Liitto ry 2004)

5. Omaishoitajille on tarjottava tietoa, koulutusta ja ohjausta *Kuntien, seurakuntien ja järjestöjen tulee toimia yhteistyössä omaishoitajien tukemiseksi.*

- Perheitä on tuettava tunnistamaan, milloin normaali perhesuhde muuttuu omaishoitosuhteeksi.
- Omaishoitajille on tarjottava helposti saatavaa, selkeää tietoa oikeuksista ja palveluista.
- Koulutuksen ja ohjauksen pitää olla yksilöllistä ja kuhunkin omaishoidon vaiheeseen soveltuvaa.

6. Omaishoitajien terveydestä ja toimintakyvystä on huolehdittava *Ammattilaisten tulee aktiivisesti seurata omaishoitosuhteessa elävien henkilöiden terveydentilaa.*

- Omaishoitotilanteiden selvittämiseksi ikääntyvien perheiden tulee saada palveluohjausta.
- Omaishoitajille on järjestettävä säännöllisiä terveystarkastuksia.
- Omaishoitajille on tarjottava mahdollisuus toimintakyvyn ylläpitämiseen ja kuntoutukseen.

10 teesiä omaishoidosta

(Omaishoitajat ja Läheiset - Liitto ry 2004)

7. Omaishoitajilla tulee olla oikeus säännölliseen vapaaseen ***Yksilöllisiä tilapäishoidon vaihtoehtoja on kehitettävä.***

- Omaishoitajien jaksaminen on turvattava loman ja vapaan avulla.
- Vapaata on järjestettävä hoitajan yksilöllisten toiveiden ja tarpeiden mukaan.
- Kotona tehtävään tilapäishoittoon on koulutettava sijaishoitajia.

8. Omaishoitajalla on oltava mahdollisuus vertaistukeen ***Viranomaisten on kannustettava omaishoitajia osallistumaan paikkakunnalla toimiviin vertaisryhmiin.***

- Omaishoitajat tarvitsevat toisiaan, vaikka heidän hoitosuhteensa ovat erilaisia.
- Omaishoitajan yksilöllisyyttä ja omaa elämänskatsomusta on kunnioitettava.
- Omaishoitajien ”hiljainen tieto” on otettava täydesti käyttöön myös suunnittelussa.

10 teesiä omaishoidosta

(Omaishoitajat ja Läheiset - Liitto ry 2004)

9. Hoitosuhde on ihmissuhde

On tärkeää, että sekä hoitajan että hoidettavan arkielämää ja itsetunnon säilymistä tuetaan.

- Hoitosuhteessa pitää olla tilaa myös ihmissuhteelle.
- Toisistaan huolehtivia iäkkäitä pariskuntia ei saa jättää yksin.
- Vammaisten lasten vanhemmilla on oikeus vanhemmuuteen ja aikuiseen parisuhteeseen.

10. Omaishoitajalla on oikeus omaan elämään

On muistettava, että hyvä omaishoito ei saa olla itsestäänselvyys eikä se edellytä uhrautumista.

Omaishoito on elämäntapa, haaste ja mahdollisuus.

- Hoitaminen ei saa olla omaishoitajan ainoa elämänsisältö.
- Riippuvuussuhteen sitovuutta on lievennettävä tukemalla hoitajan jaksamista.
- Omaishoitajalla on oikeus lepoon, iloon ja hyvään oloon